

Leonid KOVAČIČ - Velký bratr 2.0 aneb jak Čína buduje digitální diktaturu

O dnešní Číně se již dlouho traduje, že se vlastně jedná o jakousi obrovskou mašinerii na kopírování, která je schopná modifikovat a rozmnožovat cizí úspěchy. Ovšem nyní zřejmě nastala doba, kdy se Číňané chystají darovat celému světu vlastní vynález, jehož dopad lze srovnat s vynálezem papíru, střelného prachu a kompasu, které také dříve vynalezli. Čína totiž buduje digitální diktaturu.

Kdo s tou myšlenkou přišel?

Představte si svět, v němž existuje dokonalý rozum, vševidoucí oko, které ví o každém více, než on sám. Hodnotí každý tvůj krok - dokonce i drobné prohřešky nezůstanou nepovšimnuty a znamenají pro člověka mínus. A naopak dobré skutky posilují karmu jednotlivce. Lidstvo o tom již uvažovalo dlouho: vždyť co bylo vždy společné různým náboženstvím? Postulát, že můžeš někoho podvést, nebo být podveden, jenže na nebesích se tyto zásluhy sečtou. Takový způsob uvažování existoval po tisíciletí v hájemství víry. Díky novým technologiím se však stává realitou. Vševidoucí oko 21. století se objevilo v Číně. Říká se mu **system sociálního kreditu** (社会信用体系).

Přesnější smysl překladu tohoto termínu zní „system sociální důvěryhodnosti“. O vzniku podobného systému jednali již za předchozího tajemníka ČLR Chu Ťin-tchaa, jenž zemi řídil v letech 2002 - 2012. Již v roce 2007 vyšel dokument nazvaný „Několik poznámek kanceláře Státní rady Čínské lidové republiky o vytvoření systému sociálního kreditu“ (关于社会信用体系建设的若干意见).

Po příchodu k moci jeho nástupce Si Ťin-pchinga Státní rada vydala v roce 2014 nový dokument - „Program vytvoření systému sociálního kreditu (2014-2020)“ (关于社会信用体系建设的若干意见2014-2020). V tomto textu se systém změnil k nepoznání.

Tento projekt směřuje k tomu, aby byli již v roce 2020 nejen všechny firmy, nýbrž i každý člověk žijící v pevninské Číně pozorován a hodnocen tímto systémem, přičemž v režimu reálného času. Rating důvěry fyzických osob bude propojen s vnitřním pasem (身份证). Hodnocení přitom bude publikováno v centrální databázi údajů a na internetu k němu bude volný přístup.

Občané s vysokým ratingem se budou těšit různým sociálním a ekonomickým výhodám. Ti, kteří budou mít rating špatný, budou trpět - svalí se na ně veškerá síla administrativních sankcí a omezení. Dle projektu spočívá hlavní cíl v tom „aby ti, kdo mají důvěru, měli přístup ke všem výtěžkům, a ti, kdo důvěru nemají, nemohli udělat ani krok“ («信用就是通行证»).

V polovině prosince 2016 Si Ťin-pching na zasedání politbyra prohlásil:

„K vyřešení problému akutního nedostatku důvěry bude nezbytné, abychom řádně zapracovali na vytvoření systému hodnocení důvěry, který se bude vztahovat na celou společnost. Musíme zlepšit jak mechanismus na podporu těch, kdo dodržují zákony, tedy poctivých občanů, jakož i mechanismy k potrestání těch, kdo porušují zákon a ztratili důvěru“.

Dnes samozřejmě již nezjistíme, kdo s touto myšlenkou v nejvyšším vedení strany a státu přišel. Vzhledem k faktu, že se o projektu hovoří až od příchodu nové generace politických vůdců, kteří se velmi snaží potírat korupci, a to v čele s Si Ťin-pchingem, mohl to být právě on. Za vytvoření a realizaci systému je zřejmě zodpovědná Státní komise rozvoje a reformy ČLR (国务院发展研究中心).

Pohádkové město

Systém byl již spuštěn zhruba ve třiceti čínských městech. Lídrem se stalo město Rong-čeng (荣成) v provincii Šan-tung (山东). Všichni obyvatelé (670 tisíc jedinců) dostali startovací rating 1000 bodů. Dále pak podle jejich chování sociální rating stoupá nebo padá. Informace o životě a aktivitách každého člověka přicházejí z mětských, komerčních, soudních a jiných orgánů. Vše se shromažďuje v jednom informačním centru s pomocí technologie big data. V Rong-čengu tak toto centrum analyzuje neméně než 160 tisíc různých parametrů ze 142 organizací. Podporuje se také donašectví a udávání. Občan, který úřadům udá svého souseda, že dělá něco nekalého, dostane nejméně pět bodů.

Konkrétní dokument, v němž by bylo napsáno, co se konat může a co nikoliv, zřejmě neexistuje. Ví se ovšem, že pokud dosahujete 1050 bodů, jste vzorným občanem a dostáváte označení AAA. Tisíc bodů znamená označení AA, devět set B. Pokud rating klesne pod 849 bodů, osoba je již podezřelá a dostává ocenění C - takoví lidé jsou propouštěni ze státních a městských služeb. Ti, kdo se dostanou pod hranici 599 bodů, jsou vyhnanci. Dostanou se na černou listinu s označením D - nepřijmou je prakticky do žádné práce (dokonce ani jezdit taxíkem), nedostávají úvěry, nemohou si koupit lístky na vysokorychlostní vlaky a letadla, nepůjčí jim auto nebo kolo bez zálohy. Sousedi se od tebe začnou odvracet - nedej Bože, aby je někdo uviděl s člověkem označeným D.

Uvedme si ještě několi příkladů, jak se lidem v tomto pohádkovém městě žije.

Občané s kreditem AA a výš dostanou úvěr v hodnotě do 200 tisíc jüanů bez zástavy a ručitelů a na snížený úrok. Ten, kdo má kredit A, může přijít do nemocnice bez zálohy, pokud léčba nestojí více než 10 tisíc jüanů. S hodnocením AA a AAA se suma může zvýšit až na 20-50 tisíc jüanů. O prakticky svaté nositele hodnocení AAA se v nemocnici bude starat zvláštní personál a ve všem jim pomáhat. Pokud budou potřebovat, dají jim bezplatně invalidní vozík nebo udělají testy na rakovinu děložního čípku. Zdravým obyvatelům města s ratingem A+ půjčí kolo bez zálohy a první hodinu a půl má zadarmo; pro srovnání nositel hodnocení C musí za kolo zaplatit zálohu 200 jüanů.

Na otázku, jak získávat body nebo o ně alespoň nepřicházet, radní města odpovídají jasně: je to velmi

jednoduché:

- 1) stačí se podřizovat zákonům,
- 2) včas platit úvěry,
- 3) platit daně,
- 4) dodržovat pravidla silničního provozu (za každý prohřešek přijdete kromě pokuty také o pět bodů),
- 5) nenarušovat morální pravidla společnosti.

Pak bude vše v pořádku.

Když ovšem na ulici neuklidíte exkrementy svého psa, dostanete -5 bodů. Když naopak doprovodíte svého starého souseda do nemocnice, 5 bodů získáte.

Problém ovšem spočívá v tom, že nikde není přesně reglementováno, co je možné dělat, a co nikoliv. V této chvíli pak dochází k administrativnímu zneužívání.

Jak celý systém funguje?

Pro firmy platí pravidla definovaná daleko přesněji. Firmy jsou prověřovány, zda jejich činnost odpovídá normám ekologickým, právním atd., zda dodržují bezpečnost práce, mají v pořádku finance. Pokud nikdo nevznese námitek, dostane firma vysoký rating a může se těšit na menší daně, dobré úvěrové podmínky atd. Ti méně úspěšní s nízkým ratingem se mohou těšit naopak na drahé úvěry, vyšší sazby daní, povinnost žádat stát při investicích do oblastí, které obvykle nejsou regulovány aj.

V případě fyzických osob zůstává fungování systému hodnocení sociální důvěry i nadále záhadou. Co již víme? Informace o každém jedinci budou shromažďovat různé státní struktury, justice, městské orgány atd. Kromě toho se však sběru dat zúčastní také osm soukromých společností.

Poté se tento obrovský objem dat přesune do Celočínské sjednocené platformy úvěrových informací (中国人民银行征信中心), která již mimochodem funguje. To ona bude zpracovávat tuto záplavu dat a vypracovávat hodnocení. Rating firem si bude možné prohlédnout v Národním systému úvěrových informací o firmách (企业信用信息系统), informace o soukromých osobách pak na portálu Credit China (信用中国).

První dvě soukromé firmy z osmi, které budou informace sbírat, jsou Alibaba (阿里巴巴) a Tencent (腾讯). Proč právě tyto firmy? To není náhoda! Tencent provozuje messenger WeChat (微信), který používá 500 milionů zákazníků. A Alibaba představuje největší platformu internetového obchodu v zemi - využívá ji 448 milionů Číňanů a obrat činí více než 23 miliard dolarů. Tencent a Alibaba navíc zasahují do finančního byznysu: mobilní platby těchto dvou společností - Alipay (支付宝) a WeChatPay (微信支付) představují 90% trhu mobilních plateb v Číně, jejichž obrat dosáhl 5,5 trilionu dolarů.

Jaké informace budou tyto společnosti archivovat? Ty nejcennější. Trh mobilních aplikací nabízí téměř nekonečné možnosti. Odhaluje, co kupuješ a kde. Geolokace ukáže, kde se nacházíš a ve kterou dobu. Není problémem odhadnout tvé reálné příjmy, sféru zájmů, odhalit, s kým hovoříš na chatu, co čteš, jaké posty umísťuješ na sociální sítě, jaký obsah tě zajímá. Alibaba, jíž náleží nejen Alipay, nýbrž také 31% ve Weibo (微博), tedy největším čínském servisu mikroblogů s 340 miliony uživatelů, ví o občanech Číny daleko více, než Ministerstvo

státní bezpečnosti (国家安全部).

Á propos, firma Alibaba už spustila vlastní ratingový servis Sesame Credit (芝麻信用). Na základě jakého algoritmu vytváří svá hodnocení drží firma v tajnosti. Podle technického ředitele Sesame Credit Li Injuna (凌峻) mají na úroveň hodnocení vliv také nákupy. Dnes se již stal legendárním jeho výrok vyřčený v interview pro vydání Caixin (财新):

„Ti, kteří tráví deset hodin denně hraním počítačových her budou považováni za nespolehlivé, naopak ti, kdo pravidelně nakupují plenky budou pravděpodobně i zodpovědnými rodiči a jejich hodnocení se zvýší“.

Kdo to rozsoudí?

Otázek, často čistě právnických, zůstává v případě sociálního kreditu více než dost. Například: nakolik je v souladu s právním řádem využití soukromých dat klientů firmami ve prospěch třetí strany? A to přesto, že se jí v tomto případě stává stát? Západní technologické firmy samozřejmě také někdy využívají soukromé údaje ve svůj prospěch. Jenže pak se musí zpovídat před zákonem.

Další otázka spočívá v tom, jaké vlastně čekají obyvatele s vysokým a nízkým hodnocením výhody a sankce? Oficiální dokumenty o tom nehovoří jasně. Většinou nabízejí jen vágní formulace.

Hlavní otázka ovšem zní: Kdo to rozsoudí? Kdo rozhodne, co se ještě smí a co už nikoliv? Na jakém základě vytvářejí soukromé firmy své ratingy? Nakolik lze celý systém považovat za spolehlivý? A co když někdo napadne účty na sociálních sítích, informace ukradne nebo je úmyslně „upraví“? Kdo za to bude zodpovědný? Vždyť se přeci může stát, že superpočítač Sesame Credit udělá chybu a ratingy sečte špatně. Jenže na základě těchto dat se hraje o osudy lidí, dochází ke konkrétním soudním rozhodnutím. Ke konci roku 2015 Nejvyšší soud ČLR s odkazem na údaje od Sesame Credit uvalil sankce na 5300 osob. Jenže ke konci června tohoto roku se již jednalo o 7,3 milionu jedinců.

Oficiální dokumenty samozřejmě hovoří o tom, že se nejvyšší vedení musí stát tahounem a příkladem hodným k následování, a to i v rámci nového systému sociálního kreditace. Konkrétní opatření a signální projekty se ovšem týkají jen stranických činovníků nižších úrovní.

Otázka ovšem zní: kdo uhlídá nejvyšší vedení? Korejský Institut politického výzkumu Asan označil systém sociálního hodnocení jedinců za „noční mŕu George Orwella“. Čas ukáže, zda se tento systém stane skutečnou digitální diktaturou 21. století, vsudypřítomným Velkým bratrem, který neúnavně sleduje každého.

A už vůbec není jasné, zda nějaké kontrole bude podléhat sám Velký bratr. Pořád tak zůstává pro obyvatele Číny relevantní rada George Orwella z románu 1984: *„pokud chceš skrýt své tajemství, skryj ho především před sebou“.*

(překlad vlastní, upraveno, kráceno)

Originál: Леонид Ковачич - Большой брат 2.0. Как Китай строит цифровую диктатуру vyšel 21. července 2017 na inosmi.ru.

Zdroj: inosmi.ru

O hrozbě elektronického koncentráku píše také naše čtenářka [zde](#).

Autor: Leonid Kovačič